

Parlament de Marià Sol a la Nit del Balmes (26 de maig), en motiu de les celebracions del 175è aniversari.

Bona nit,

175 anys, per molts anys Balmes! Potser un parell més per culpa de la nostra pandèmia, tu, però, ja n'has passat unes quantes:

El còlera i la febre groga del 1870, de nou el còlera el 1885, el tifus el 1914 i la grip espanyola de 1918, però, per a la majoria de nosaltres és la primera..

També has viscut molts canvis polítics: monarquies de diversos tipus, repúbliques, dictadures i innumbrables crisis econòmiques...

Les vicissituds del teu primer segle de vida estan lligades als edificis que et van anar assignant, a l'espai de que es disposava. Inicialment a l'antic convent del Carme i sempre molt lligat als edificis de la universitat de Barcelona on, més o menys, estaves rellogat. No és fins a 1935 que es va donar la concessió dels terrenys destinats a l'edificació d'un institut de nova planta. Les obres comencen el 4 de juliol de 1936, dues setmanes després comença la guerra, i, a més a més, a finals d'aquell estiu et fan fora de la universitat, literalment et posen els mobles al carrer. Llavors te'n vas, a temporades, al palau Ramon Montaner, molt maco, però fosc i petit o a l'escola Normal. No és fins el 18 de novembre de 1942 que s'inaugura el nou local i t'hi quedes fins ara. Has passat 97 anys amb problemes d'habitatge, però al final te'n has sortit.

Quan vas fer 150 anys et van regalar un llibre, Institut Jaume Balmes "CENT CINQUANTA ANYS D'HISTÒRIA" (1845-1995) on hi van col·laborar moltes persones que havien format o formaven part de tu en el segle XX i explicaven les seves vivències, anècdotes i opinions, en veurem unes quantes:

Una professora dels anys 60 descriu el lloc de la següent manera: "En arribar al Balmes, vaig trobar-me en un lloc gris, fosc, sorollós en extrem, amb un pati carcerari..." Crec que avui en dia ja no és tan sorollós i en quan es posen les xarxes al mig dels patis, es converteixen en un magnífic camp d'esports i ens oblidem de l'aspecte carcerari.

A nivell pedagògic he trobat diversos comentaris:

Un alumne de finals dels anys 20 i principis dels 30 diu: "L'Institut Balmes del meu temps mereixeria segurament una nota molt baixa si

el jutgèssim, convencionalment, per la seva qualitat pedagògica. Però, com més hi penso, més em sembla que, per la vida que el destí ens reservava, fet i fet no va ser una mala escola”.

Un altre alumne, de la mateixa època, diu: “En aquest ample ventall pedagògic, l’Institut Balmes representava, més que una opció diferent, l’absència de tota intenció pedagògica. I no és que els seus professors fossin dolents, ben al contrari; presos en conjunt, eren millors que els de cap centre privat d’ensenyament.”

I un alumne dels anys 50 ens comenta: “Però, en tot cas, la meua impressió primera és haver viscut una etapa formativa de primer nivell en un microcosmos plural, un pèl bigarrat, i bastant equilibrat, per compensació. La diversitat hi existia tant en els professors com entre els estudiants: no n’hi havia de repetits.”

Vistos aquests tres comentaris, penso que, a nivell micro, potser no hi havia una uniformitat pedagògica, però jo, personalment, en les primeres dècades del segle XXI, on m’he expressat més lliurement ha estat a les aules del Jaume Balmes. A nivell macro, els diferents directors i els seus equips directius, han aportat la carcassa pedagògica del centre.

Un professor ens explica la presència de la llengua catalana a l’Institut:

“A la mateixa època que neixia l’Institut, l’Estat aconseguia el control de l’escola pública i hi imposava un model unitarista, vehiculat exclusivament en castellà”

“Durant el franquisme, fins ben entrats els anys 50, l’Institut es caracteritza per un fort component doctrinari falangista i un anticatalanisme militant”.

El 1957 entra un nou director, i, per primera vegada, “la llengua catalana va fer acte de presència amb motiu del concurs literari”

Encara que un alumne, en els anys de la guerra, explica com anècdota: “el professor de química ho feia en català i utilitzava un lèxic que sobtava tot traduint termes que fins llavors havíem sentit en castellà: el bec de Bunsen, el tub d’assaig...”

Estimar una llengua és parlar-la, parlar-la, parlar-la.... i ajudar als nouvinguts a parlar-la.

I un dia trist. Vaig arribar a l’institut poc abans de les 9 del matí, al carrer unes quantes ambulàncies, a la porta alguns alumnes plorant i algun professor contusionat... Era l’u d’octubre de 2017, el meu primer dia com a jubilat....

I has patit canvis molt bruscos, un alumne, a cavall de la guerra i la postguerra, explica aquesta anècdota: “La vigília de Nadal de 1938 un professor ens advertí molt seriosament: Demà hi haurà classe i es passarà llista. Hi havia la prohibició de celebrar la festa religiosa i

popular de Nadal. Poc temps després, en canvi, l'alumnat en pes de l'Institut es traslladava obligatòriament a la parròquia de la Concepció per assistir als actes de la Santa Misió."

No cal oblidar que la majoria de membres de la comunitat Balmes són, o eren en el seu moment, adolescents. Un alumne dels anys 40 ho recorda d'aquesta manera: "Per diverses raons, els meus anys d'institut són una barreja de país de les meravelles i d'artefacte sòrdid, és a dir, de paradís perdut i de malson."

I un pèl elitistes, opinió d'un alumne a principi dels anys cinquanta: "El Balmes i la llegenda de la seva rigor en les seves qualificacions... Ens arribaven comentaris sobre uns altres instituts, on s'aprojava amb summa facilitat. I ens sentíem importants perquè érem els més preparats", encara que matisa "cosa que només ens diria la "vida" que encara no havíem iniciat".

Tot i que un alumne dels anys setanta no opina el mateix: "L'institut tenia un avantatge sobre la majoria de les escoles: ningú se sentia especialment orgullós de ser-hi." I afegia: "Però l'Institut Balmes no tenia una identitat marcada, forta, ni cap equip campió de cap esport. Era un desastre, vaja. I aquell era el seu encant. D'aquell desastre, però, me n'ha quedat un bon record."

Com que sempre m'han agradat els llibres m'he sentit identificat amb un comentari d'un alumne dels anys 50 sobre la biblioteca: "A vegades hi fullejava algun llibre o simplement el tocava. Només per aquest sol fet, la Biblioteca quedava plenament justificada: una part important dels sabers penetra per osmosi gràcies a la curiositat. Organitzar la temptació és una via acceptable d'inducció".

A mi hi ha un llibre que no m'ha calgut ni tocar, "L'atzar i la necessitat", m'ha acompanyat els darrers cinquanta anys sense haver-lo llegit ni tan sols tocat, el títol n'ha estat suficient. D'altres, l'existència dels quals coneixia però no trobava, quan els trobo em donen petites sorpreses, l'últim "La decadència econòmica dels imperis" reeditat enguany. Em vaig llegir d'una tirada el capítol dedicat als problemes econòmics de la decadència de l'imperi Romà. I he trobat tantes similituds amb l'època actual que sembla que no haguem après res en els darrers setze segles. O, com diu un personatge de la novel·la *Il gattopardo* "perquè tot quedi com abans, cal que tot canviï" i amb canvis superficials hem mantingut el fons del sistema.

Per últim, recordar una anècdota personal. A principi d'aquest segle ens va visitar una delegació d'un institut finés. Com que van arribar abans de l'hora prevista vaig sortir a rebre'ls i a explicar-los que la directora encara estava a classe. La seva portaveu em va mirar amb cara al·lucínada: Voldrà dir director. No, li vaig respondre, en aquest

institut els càrrecs directius s'escullen per les capacitats de les persones no pel seu gènere. Potser havien passat per la sala de professors on només hi ha quadres dels Srs. Directors i no n'hi ha cap de les Sres. Directores. Aquell dia les meves ganes d'allunyar-me, nord enllà, on diuen que la gent és neta i noble, culta, rica, lliure, desvetllada i feliç van disminuir.

Per molts anys, Balmes. T'estimem.